

ELITKÉPZŐ INTÉZMÉNYEK?

AVAGY A SZAKKOLLÉGISTÁK ELIT IDENTIFIKÁCIÓJA

Jelige: FOM418

Absztrakt

Jelen dolgozat a szakkollégiumi mozgalom és az 'elit' kapcsolatával foglalkozik. Arra a kérdésre keresi a választ, hogy a szakkollégiumi tagság mennyire érzi magát az elit tagjának, milyen tényezők befolyásolják ezt, valamint, hogy hogyan értelmezik az elit kifejezést és mennyiben tér el az identifikációja az aktív és az alumni tagságnak. A szakirodalmi áttekintés során arra jut, hogy releváns a szakkollégiumokkal, mint elitképző intézményekkel foglalkozni. A dolgozat további része a szerzők saját összeállítású kérdőíve által a szakkollégiumok jelenlegi és végzett tagságától gyűjtött adatok kvalitatív és kvantitatív elemzésével keresi a választ a kutatási kérdésre. Elemzi a válaszadók elit-definícióit, amelyek azt mutatják, hogy a szakkollégisták elsősorban az értelmiségi elitet nevezik meg és a befolyásos jelzővel látják el az elitet. Az elittagsággal kapcsolatban arra az eredményre jut, hogy a szakkollégisták inkább az elitbe tartozónak érzik magukat, de ennek mértéke nem egyforma az egyes szakkollégiumok esetében, továbbá az is különbözik intézményenként, hogy az elitbe tartozás érzetét mennyire befolyásolja a szakkollégiumi tagság. Továbbá a már nem aktív szakkollégisták esetében szignifikánsan jobban magyarázza a szakkollégiumi tagság az elit identifikációjukat.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
2. Szakkollégium és az 'elit' – Elméleti áttekintés.....	2
2.1. Elit fogalma és értelmezése	2
2.2 . A szakkollégium fogalma és története.....	4
2.2.1. A Széchenyi István Szakkollégium története és jelenkora	6
2.1.2. Corszak bemutatása	7
2.3. A szakkollégiumi elit.....	9
3. Módszertan	10
3.1.1. Demográfiai jellemzők	12
4. Szakkollégisták elit definíció értelmezése	13
4.1. Elit csoport megnevezése	13
4.2. Elit csoport megítélése.....	14
4.3. Elit csoport jellemzői.....	15
4.4. Elit csoport erőforrásai	15
5. Szakkollégisták elithez tartozása	16
5.1. Jelenlegi elitbesorolás.....	16
5.2. Jövőbeli besorolás.....	17
5.3. Szakkollégium mint befolyásoló tényező.....	18
5.4. Végzettség és aktív tagság	19
6. Módszertani önreflexió, limitációk és továbbfejlesztési lehetőségek	20
7. Összefoglalás	22
Felhasznált irodalom	24
Függelék.....	27
1. Kérdőív:	27
2. Adatbázis	29

Ábra és Táblázatjegyzék

1. táblázat Elit definíciók értelmezése	13
2. táblázat Elittagság eltérése szakkollégiumok szerint.....	17
3. táblázat Elittagság és a jövőbeli besorolás kapcsolata	18
1. kép Kitöltők szakkollégiumi eloszlása	11
2. kép Tudományterületek eloszlása 3. kép Kitöltők életkori eloszlása.....	12
4. kép Elittagság válaszok eloszlása	16
5. kép Jövőbeli elitbesorolás válaszok eloszlása	17

1. Bevezetés

„Az oktatás terén egyértelműen a szakkollégiumi mozgalom nyitja a legszélesebb ajtót az elitbe lépéshez.” (Névtelen válaszadó, Saját gyűjtés)

Írja az egyik válaszadónk a kérdőíves felmérésünkben, amikor arra kérdeztünk rá, hogy hogyan definiálná az elitet. A szakkollégiumok szerepe az elitbe való belépéshez egy érdekes aspektusa az intézmény szerepének és az értelmiségi elit reputációjának is. A dolgozatunkban ezt a kérdéskört járjuk körbe.

A kutatás arra keresi a választ, hogy mennyire érzik magukat a jelenlegi szakkollégisták az elit részének, és ezt milyen tényezők befolyásolják, illetve, hogy mit értenek a szakkollégisták az elit definíciója alatt. Harmadik kutatási kérdésként pedig azt fogalmazza meg, hogy van-e különbség az aktív és az alumni szakkollégisták elit identifikációja között, pontosabban, hogy mennyiben tartják fontosnak a szakkollégiumi identitásukat az elittagságukról való gondolkodás során. A kérdés megválaszolásához kérdőíves adatgyűjtést végeztünk, amelyet 243 szakkollégista töltött ki, akik a Corszak tagjai. Az adatfelvétel eredményeit kvalitatív és kvantitatív módon is elemezzük. A kérdőív kötelező válaszait statisztikai szoftver segítségével elemeztük, főként sztochasztikus kapcsolatvizsgálatok és kétváltozós regressziós kapcsolatok használatával. Arra az eredményre jutunk a Likert-skálás méréskor, hogy a szakkollégisták inkább érzik magukat az elithez tartozónak, mint nem, hiszen a legtöbbször előforduló válaszárték a 4. A szakkollégiumok összehasonlításakor nagy mértékű eltéréseket tapasztaltunk, így megállapítjuk, hogy a szakkollégiumok tagjai nem egyenlő mértékben érzik magukat az elit tagjának, és ezt nem egyenlő mértékben befolyásolja a szakkollégiumi létük. A SZISZ aktív és nem aktív tagságát összehasonlítva pedig megállapítjuk, hogy a nem aktív tagság esetében szignifikánsan magyarázza a szakkollégiumi tagság az elitbesorolásukat, az aktívak esetében azonban nem. Továbbá megállapítható, hogy a nem aktívak (vagyis főként végzettek) pozitívabb elitpozícióban látják magukat 10 év múlva, mint az aktívak.

A dolgozat elsőként történelmi áttekintést nyújt a szakkollégiumi mozgalom kialakulásáról, majd ismereti a Széchenyi István Szakkollégium történetét. Ezt követően szakirodalmi áttekintést nyújt az elit fogalmáról, majd jellemzi a szakkollégiumi elitet. A szakirodalmi áttekintést követően ismerteti a kutatás módszertanát, majd elsőként a kvalitatív elemzést mutatja be a dolgozat. Végezetül az írás a kvantitatív módszerek eredményével és a módszertani önreflexió fejezettel zárul.

2. Szakkollégium és az 'elit' – Elméleti áttekintés

Az alábbi fejezetben bemutatjuk a szakkollégiumi mozgalom történelmét, majd a saját szakkollégiumunk, a Széchenyi István Szakkollégium történetét és működését. Ezt követően ismertetjük a minta további szakkollégiumait, az elit definíciókat és ezeket összekapcsolva vizsgáljuk, hogy miért tekinthető a szakkollégium intézménye az értelmiségi elit részének.

2.1. Elit fogalma és értelmezése

Pareto (1972) elitértelmezése egybevág a szó általános jelentésével, mivel azt mondja, hogy ahogy léteznek a legjobb fajta termékek, úgy léteznek legkiválóbb emberek is (idézi Takács, 1998). Több elitelmélet is létezik, a klasszikusak a már említett Pareto (1968) 'elitek körforgásáról' szóló elmélet, mely röviden az elitek folyamatos cirkulációját írja le, Mosca (1939) uralkodó osztály elmélete, ami szerint a társadalom vezetőkre és vezetettekre osztható, valamint Michels (1966) 'az oligarchia vastörvénye' elmélete (Delican, 2000). Az 'elit' egy meglehetősen sokféleképpen definiálható fogalom, emiatt különösen fontos a definíció áttekintése, mivel a különböző elitértelmezések igen eltérő társadalmi szerepekhez kapcsolhatók (Takács, 1998). Egyik oka lehet ennek a csoport homogenitásának a hiánya, ami miatt - mint ahogy Woods (1998) is írja - gyakran többszámban 'elitek'-ként kerülnek említésre (idézi Kristóf, 2019). Az elitelmélet egyik alapgondolata annak szükségessége, hogy a társadalomnak 'vezetők' és 'vezetettek' rétegére kell bomlania, emiatt az elit jelenléte egy általános törvény minden társadalomban (Kristóf, 2014). Az elitdefiníciók legáltalánosabb elemei, a hatalom birtoklása és a társadalom vezetése (Delican, 2000). Tehát, mint több korábbi kutatásban is olvasható (Moyser és Wagstahe, 1987; Best és Higley, 2010) azok tartoznak az 'elitbe', akik rendszerint részt vesznek a társadalom egészére ható döntések meghozatalában (idézi Kristóf, 2019).

Az elitről általában három fő csoportra bontva gondolkodik a szakirodalom. Megkülönböztet kulturális/értelmiségi, gazdasági és politikai elitet (Kristóf, 2011, 2014). Amikor értelmiségi elitről beszélünk, akkor az értelmiség egy konkrét társadalmi pozícióra vonatkozik, mégpedig a közéletben való aktív szerepvállalásra (Kristóf, 2011). Az intellektuelek pedig ezen csoporton elhelyezkedő emberek, akik a nyilvános „véleményformálás képességével és befolyásával” rendelkeznek (Kristóf, 2011, 84.o.). A gazdasági elit olyan emberek csoportjára utal, akik személyes döntéseikkel nemzetgazdasági folyamatokra képesek hatást gyakorolni (Lengyel, 2014). A politikai elit meghatározása talán a legegységesebb, hiszen ebbe a csoportba azok a

személyek tartoznak, akik magas politikai pozíciókat töltenek be, ilyen például a kormánytagok, parlamenti képviselők stb. (Kovách, Csurgó és Kristóf, 2011).

Fontos tisztázni az elit és az értelmiség fogalmának viszonyát. Az értelmiség a szociológia egyik leggyakrabban használt fogalma, mégsincs univerzális megegyezés a pontos definícióról (Bocsi, 2022). Gyakori kitétel a szellemi munka végzése, amelyhez sokszor iskolai fokozatot kapcsolnak (Bourdieu, 1996 idézi Bocsi, 2022). Az értelmiséget a különböző elméletek egyaránt szokták a munkásosztály, illetve az uralkodó osztály rétegeként értelmezni (Kristóf, 2014). Azt láthatjuk, hogy nem újkeletű dolog az értelmiséget elitként értelmezni, ennek régi hagyománya van (Kristóf, 2014). A csoportok között van átfedés, de nem sorolhatók egy társadalmi kategóriába, mivel az elitelméleti irodalom (Higley és mtsai. 1999, Lengyel 2007) csak azokat tekinti az 'elit' tagjának, akik olyan mértékű döntések meghozatalában vesznek részt, melyek az egész társadalmat érintik (idézi Kristóf, 2014).

Az elit nagy része az értelmiség része, azonban nem tartozik minden értelmiségi az elitbe. Ahogy Csurgó és Kovách (2003) írja minden olyan szereplő a kulturális elit tagja, akinek befolyása van a kultúra működésére (idézi Kristóf, 2014), tehát nem csak hivatásos döntéshozók tartoznak ebbe a kategóriába, hanem azok az intellektuelek is, akik véleményük által vannak befolyással döntésekre. Weber (2009) is hasonlóan állít azzal a gondolattal, hogy az „értékképzetek és hitek befolyásolása révén” is lehet a társadalmat vezetni (idézi Kristóf, 2014, 23.o.). Ez arra enged következtetni, hogy nincs egy konkrét válaszvonal az értelmiség és az értelmiségi elit között.

Az elitbe 'bekerülni' lehetséges, de ez társadalmi és gazdasági tőkét egyaránt kíván (Kovách és mtsai, 2007). Ezen a ponton fontos megemlíteni Bourdieu (1972) tőkeelméletét, mely széles körben használt az elitszociológiai magyarázatok esetén és azon túl is. Áltata jól átlátható és érzékelhető, hogy hogyan működnek a társadalmi csoportosulások, hogyan lehet az 'elit' tagjává válni. Maga a tőke nem más, mint felhalmozott munka, ami a társadalmi struktúra szabályszerűségének alapvető elve. Megkülönböztet gazdasági, kulturális és társadalmi tőkét. A gazdasági tőke közvetlenül pénzre váltható, míg a másik két tőkefajta gazdasági tőkévé konvertálható. A kulturális tőke a tudást jelenti, legyen az inkorporált, tárgyasult vagy intézményesült. Jobban kifejtve a kulturális tőke magában foglalja az egyén megszerzett tudását, kulturális javait és iskolai végzettségét. A társadalmi tőke olyan erőforrásokat jelent, amelyek egy csoporthoz való tartozáson alapulnak. Az egymás kölcsönös ismertsége mentén kialakult hálózatok által a tagok hitelképességet nyernek, így előnyükre fordíthatják a társadalmi viszonyokat. Ám fontos, hogy ez nem egy magától fennmaradó erőforrás, aktívan részt kell venni a háló fenntartásában. A különböző tőkeformák birtoklása egyfajta hatalmat

jelent, ami segít „nyerni a játékban”, vagyis minél jobb pozíciót elérni a társadalmi térben. Mindez alapján azt gondoljuk, hogy az értelmiségek privilegiált pozícióból indulnak el a társadalmi ranglétrán, mivel rendelkeznek tőkékkel.

2.2. A szakkollégium fogalma és története

A szakkollégiumok a magyar felsőoktatás tehetséggondozó rendszerének kiemelkedő elemei (Demeter, 2012). A hazai felsőoktatási tehetséggondozó intézmények alapjaiban különböznek az angolszász, de még a francia oktatási rendszer megoldásaitól is, mivel hazánkban ez az oktatási rendszeren kívül eső, osztársadalmi ügyé bontakozott ki, a politika világtól sem tartva (Papp, 2012).

A szakkollégiumok mai formájukban az 1980-as években kezdtek el működni, mikor is a politikai légkör alkalmassá vált arra, hogy az egyetemi élet demokratizálódhasson, vagyis létrejöhetek különböző öntevékeny csoportok a felsőoktatási intézményekben (Papp, 2012; Béres és Kovách, 2022). Ugyanakkor érdemes kissé korábbról kezdeni a visszatekintést, ugyanis korábban is működtek a szakkollégiumokhoz hasonló intézmények Magyarországon.

A szakkollégiumok kialakulásának történetének fontos állomása az Eötvös Collégium (továbbiakban EC) 1895-ös megalapítása, amelyet a korábban már említett francia mintára alkották a 'grande école-ok' alapján (Demeter, 2012). Az intézmény célja az volt, hogy nagyon magasan képzett és nagy tudású tanárokat bocsáthassanak a középiskolák rendelkezésére (Papp, 2012). A diákok onnantól, hogy a többnapos felvételi során kivívták maguknak az EC tagságot, számos órájukat az intézményen belül hallgatták, illetve további kivételes lehetőségek is a rendelkezésükre álltak, mint például színvonalas nyelvi képzések, külföldi ösztöndíjak vagy a saját könyvtáruk látogatásának lehetősége. A tagok közösségi nevelésére is figyelmet fordítottak. Az Eötvös Collegium alapvetően nem volt zárkózott, sőt érzékelte az aktuális közéleti problémákat, de a felvételi során semmiféle szociális szempontot nem vettek figyelembe, kizárólag a szakmai alkalmasság számított. Az intézmény falain belül a politizálás nem volt elfogadott, szerettek volna mindentől függetlenül kizárólag a szakmai fejlődésre koncentrálni, ami nem tetszett magyar vezetésnek a kommunista rendszer alatt, így a sorsa megpecsételődött és némi küszködés után, 1950-ben megszűnt az intézmény, mikor is diákszállóvá alakították az épületet. Azért szerencsére, mikor a politikai körülmények enyhültek, az EC is újranyithatta kapuit (Papp, 2012).

Nagyon fontos említést tenni az úgynevezett NÉKOSZ-ról, teljes nevén Népi Kollégiumok Országos Szövetségéről, melynek intézményei a második világháború utáni újrakezdés fontos elemei voltak, társadalmi és pedagógiai célok egyaránt vezérelték (Szapor, é. n.). Ezeket az

intézményeket, szemben az Eötvös Collegiummal, határozott társadalompolitikai célok vezérelték, mivel elsősorban a parasztyerekeknek kívántak kiugrási lehetőséget nyújtani, hogy az értelmiség részévé válhassanak (Forray, 2019). A segítségnyújtást elsősorban az olcsó szállás és ellátás mellett könyvtárlátogatás és különórák biztosítása jelentette (Papp, 2012). A népi kollégiumok hallgatói gyakran „parasztdiákoknak vagy parasztegyetemistáknak” nevezték és jövőképükben a közéleti szerepvállalás szerepelt célként (Papp, 2012, 32.o.), így a tagok közül utána többen a paraszti társadalmat képviselni kívánó politikusokká, tanárokká, közigazgatási, illetve gazdasági szakemberekké váltak. A népi kollégiumok belső életét – az EC-től különbözően – a diákság saját önkormányzata működtette. A NÉKOSZ politikai támogatást is kapott egy ideig a Magyar Kommunista Párt részéről is, országszerte hozták létre a hasonló intézményeket. Ugyanakkor a kommunista ideológiai politika szigorodásával azok az autonóm módon működő szervezetek, melyek nem álltak közvetlenül a párt felügyelete alatt ’veszélyessé’ váltak a diktatórikus rendszer számára, így nem működhetek tovább. Habár sikeresen működtek, nem voltak kivételek a népi kollégiumok sem, nem csak az előbb leírtak miatt, hanem mert működési elve is ellentmondott a párti ideológiának, mely a munkás rétegre alapozott.

1968 fontos évszám, ugyanis a hazai új gazdasági mechanizmus mellett, ekkor kezdtek Európa-szerte diákmozgalmak szerveződni (Papp, 2012; Forray, 2019). Ennek kapcsán a KISZ (Kommunista Ifjúsági Szervezet) és az MSZMP (Magyar Szocialista Munkáspárt) is egyetértett abban, hogy szükséges egy – a korábbi NÉKOSZ-hoz hasonló – „tehetségtámogató kollégium” létrehozása (Forray, 2019, 5.o.). Nem lehet véletlen, hogy ez időben egybeesik azzal, amikor az egykori népi kollégisták kerültek vezető pozíciókba az egyetemeken. Tehát amikor az egykori Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem hallgatója, Chikán Attila, 1970-ben előállt egy közgazdasági szakkollégium alapításának ötletével, akkor az egyetem akkori rektora, Szabó Kálmán, hajdani népi kollégista támogatta az ügy megvalósítását (Béres és Kovách, 2022). Így jött létre az első szakkollégium Magyarországon, mely később a népi kollégiumok egykori fő támogatójának, Rajk Lászlónak vette fel a nevét. A megalakult szakkollégium ötvözte a népi kollégiumok és a Eötvös Collegium mintájául szolgáló ’college-ok’ működési elveit, szervezeti struktúráját és közösségi szemléletét a népi kollégiumok mintájára alakította, szakmai rendszerét pedig a ’college-ok’ szakmaisága alapján építette ki.

Ugyanakkor ezzel párhuzamosan más csoportosulások is kezdődtek az egyetemi közegben, melyek esetenként további szakkollégiumok alakulásához vezettek, amelyet a következő alfejezetekben ismertetünk.

2.2.1. A Széchenyi István Szakkollégium története és jelenkora

A Széchenyi István Szakkollégium a Rajk Lászlóról és Bibó Istvánról elnevezett szakkollégiumok mellett az egyik leginkább közismert intézménye az 1980-as évek szakkollégiumi mozgalmának (Papp, 2012). Esetünkben azért érdemes néhány szót ejteni az intézmény megalakulásáról, mert központi szerepet kap a kutatásunkban, de ezen kívül is kivételes a története, mivel teljesen önállóan szerveződött az egyetemi klubmozgalomból (Béres és Kovách, 2022).

A '70-es '80-as években megjelent az ellenzéki gondolkodás az egyetemeken, melynek a klubélet adott teret (Béres és Kovách, 2022). Ilyenek voltak a Közgáz Klub, a Polvax, majd a Közép-Európa Kör, melynek bár útja nem alakult zökkenőmentesen, de az akkori politikai körülmények között tabuként kezelt témákban tartott előadások szervezését bonyolították le. 1984-től a nagy népszerűségnek hála, már az egyetemi KISZ-bizottság részéről, B. Kiss Tamás támogatásával szervezték a különböző programokat. Az előadások tematikai bővítésének nyomán a klub új nevet is kapott, Közgáz Társadalomtudományi klub lett 1985-től, látogatóinak létszáma pedig egyre bővült és egyre izgalmasabb témákat feszegettek. Nem kellett hozzá sok idő, hogy a klubesemények látogatóiban felmerüljön az igény a szorosabb kapcsolódásra, így 1986-ban egy klubgyűlésen egy szakkollégium megalapítása mellett döntöttek, az előkészületekhez pedig azonnal hozzá is láttak. Habár kezdetben akadtak kisebb fenntartások, de összességében a Rajk és az egyéb egyetemi diákszervezetek, sőt még a KISZ-bizottság is támogatták az ügyet. Az egyetemi vezetés fenntartásai miatt azonban 1987-ben 'csak' Széchenyi István Szakkollégiumi Csoportként alakulhatott meg az intézmény, de országsszerte elismerték szakkollégiumként, majd 1988 telén az egyetemi tanács is elfogadta az új szakkollégium megalakulását.

Jelenleg az intézmény 74 aktív taggal és több mint 350 fős alumni bázissal működik. A szakkollégium 2018 óta önálló épülettel rendelkezik a Ménesi úton. A szakmai rendszer gerincét a közgazdaságtan- és társadalomtudományi fókuszú sávrendszer adja. Ennek a lényege, hogy négy különböző szakmai irány van kijelölve, a szociológia, a kormányzati gazdaságtan, a globális politika és az újonnan alapított data és finance. Ezeknek a sávoknak a célja, hogy szakmai elmélyülést biztosítson a szakkollégistáknak.

A szakmai rendszeren túl a SZISZ tagsága folyamatosan előadásokat, workshopokat szervez a Budapesti Corvinus Egyetemre és a kollégium épületébe egyaránt. Emellett odafigyel a tagság közösségi életére folyamatos programszervezéseken keresztül, valamint társadalmi felelősségvállalásra sarkallja őket.

2.1.2. Corszak bemutatása

„A Corszak egy ernyőszervezet, amely a Corvinuson működő szakkollégiumokat foglalja magába.” (Engelbrecht, 2021). A szervezet a szakkollégiumok közötti együttműködés céljából jött létre évekkel ezelőtt, azonban 2021-ig csak informálisan működött. A szervezet tagjai az EVK, a Fakt, a GyDSz, a Heller, a Rajk, a SZISZ és a TEK szakkollégiumok (Budapesti Corvinus Egyetem, é.n.).

Az EVK Szakkollégium (korábban Egyetemi Vállalkozói Kollégium) fő fókusza az általános business- és vezetőképzés. Céljuk a gyakorlatorientált képzés, a szervezeti struktúrájuk is ezt erősíti, hiszen üzleti struktúrák alapján épül fel. Minden ember valamilyen Team-be vagy Választmányba tartozik, ezzel is szimulálva a vállalati működést. A jelenlegi aktív tagságuk 64 fő (Budapesti Corvinus Egyetem, é.n.).

A FAKT (Fiatal Autonóm Közgazdászok Társasága) szakkollégium nevében is szerepel a közgazdaságtan, ami az egész tagság fókuszát adja. A jelentkezés feltételei közé tartozik a Corvinus Egyetemen G vagy K karon lévő hallgatói jogviszony. A FAKT szintén vállalatszerű struktúrára alapul és betekintést nyújt több nagyvállalatba az együttműködéseiken keresztül (Budapesti Corvinus Egyetem, é.n.).

A GyDSz (Gyakorlati Diplomáciai Szakkollégium) a legfiatalabb szakkollégium a Corvinuson. Fókuszukban a külpolitika és a diplomácia világának mélyebb megismerése áll. Ide a BCE-sek mellett ELTE, NKE, Pázmány és a Károli hallgatói is felvételt nyerhetnek (Budapesti Corvinus Egyetem, é.n.).

A Heller Farkas Szakkollégium fő fókuszában a közgazdaságtan és a pénzügy területe áll. A szakmai tevékenységük alapját a kurzusrendszerük adja. Továbbá fontos céljuk, hogy a szakkollégium a társadalmi felelősségvállalás miatt figyelmet fordít arra, hogy *„olyan fiatalok kerüljenek ki falai közül, kiknek „elittudata” kiterjed a felelősségteljes és tisztességes magatartásra az őket körülvevő világ felé.”* (Heller Farkas Szakkollégium, é.n.).

A Rajk Szakkollégium a legrégebben alapított szakkollégium az egyetemen. Céljuk a hallgatóak szakmai tevékenységének fejlesztése és ösztönzése, összetartó szoros közösség létrehozása és a társadalmi érzékenység erősítése. Szakmai rendszerük az egyén önképzésére épül, és főként közgazdaságtani kurzusokat szerveznek (Budapesti Corvinus Egyetem, é.n.).

A Társadalomelméleti Kollégium (TEK) célja a társadalomelméletek művelése, fontos számukra a szakmaiságuk interdiszciplinaritása és a kritikai gondolkodás. A tekesek szerint egy

társadalmilag érzékeny közeg létrehozása, felelős és tudatos hallgatók léte elősegíti egy egyenlőbb társadalom kialakulását (Budapesti Corvinus Egyetem, é.n.).

2.3. A szakkollégiumi elit

Nagyon fontos tisztázni azt a kérdéskört, hogy miképpen merül/merülhet fel a szakkollégiumi tagság és az 'elitlét' közös volta, mivel ez a központi tárgya a kutatásunknak. Korábban, a szakkollégiumi mozgalom előzménytörténetének áttekintésekor láthattuk, hogy a korábbi, szakkollégiumokhoz hasonló intézmények sokszor kimondottan is 'elit' minőségű képzésre vagy konkrétan az akkori rendszer által támogatott társadalmi berendezkedéshez megfelelő elit réteg kialakításának érdekében jöttek létre (Papp, 2012; Forray, 2016). A mára igen kiszélesedett szakkollégiumi hálózat már egészen konkrétan megfogalmazta működési elveit és céljait a szakkollégiumokat összefogó intézményen, az Interkollon keresztül (Márkus, 2017). A célok között szerepel többek között a magas szintű szakmai munka, az értelmiségi réteg kinevelése, valamint a tehetséggondozás. Tehát az egyetemi oktatáson túlmutató céljai vannak, ebből már önmagában következtethetünk arra, hogy a szakkollégiumokban egyfajta 'elitképzés' zajlik (Forray, 2016).

A szakkollégiumi mozgalom nem állt meg a szakkollégiumok létrejöttével, sőt a történeti visszatekintést érdemes folytatnunk a dolgozatnak ezen a pontján, mivel a rendszerváltás utáni idők politikai elitje elválaszthatatlan a szakkollégistáktól. Az egyik mai napig is kiemelten jelentős szakkollégiumokhoz köthető politikai esemény a Fidesz megalakulása, amely a szakkollégiumok egyetemistáiból jött létre (Sik, 2001). A frissen megalakult szakkollégiumok 1985-ben szerveztek egy táborot Szarvason, mely a IV. Országos Szakkollégiumi Találkozó nevet viselte, erre az eseményre Orbán Viktor is úgy hivatkozott, mint „a Fidesz megalapításához vezető út egyik fontos mérföldköve” (Béres és Kovách, 2022, 10.o.). De nem csak a Fidesz, hanem a Magyar Demokrata Fórum (MDF) párttá alakulása is a szakkollégiumi mozgalomhoz kötődik (Béres és Kovách, 2022). Továbbá Stumpf (2016) is írt róla, hogy a rendszerváltás előtt alakult szakkollégiumok tagjaiból lettek a későbbi nagy közéleti személyiségek. Az egész politikai elitre a magas iskolai végzettség a jellemző (Kovách, Csurgó és Kristóf, 2011).

Az előző alfejezetben tárgyalt Bourdieu-i tőkeelmélet nagyon jól ráilleszthető a szakkollégiumi közösségekre. A kollégiumi kurzusokon szerzett tudás kulturális tőkére, az egymással kiépített szociális háló, pedig a kapcsolati tőkére lehet remek példa. A szakkollégium tehát minden lehetőséget megad arra, hogy tagjai olyan erőforrásokra tegyenek szert, melyek segítségével minél magasabb pozíciót érhetnek el a társadalmi ranglétrán.

Erre erősít rá az is, hogy a gazdasági elitben nagy számban képviseltetik magukat egykori tagok. Magyarországon a többi európai országhoz viszonyítva kiemelten nagy szerepe van a

felsőfokú végzettségnek - azon belül is a minél jobb képzésnek - a gazdasági elitbe való bekerülésnél (Lengyel, 2014). Az egykori szakkollégisták között gyakran találunk a gazdasági szektor kiemelt helyein tevékenykedő egyéneket, mint például bankigazgatókat, mivel a szakkollégiumokban szerzett tudás lehetővé tette az ehhez hasonló magasszintű pozíciókra való bekerülést, gyakran a ranglétra megmászása nélkül (Béres és Kovách, 2022). Például a Széchenyi István Szakkollégium végzettjei között találjuk Németh Zsoltot, Karácsony Gergelyt és Rogán Antalt is. Az EVK szakkollégium végzettje Nagy Márton miniszter, a Rajk Szakkollégium alapítója pedig Chikán Attila (Szécsényi, 2021).

3. Módszertan

A kutatás feltáró jelleggel készült kvalitatív és kvantitatív módszereket egyaránt alkalmazó pilot kutatás, amely előkészítésként szolgálhat egy későbbi teljeskörű adatfelvétellel zajló kutatásnak. Az alábbi fejezetben bemutatjuk a kvantitatív és kvalitatív módszereket, majd a kérdőívet ismertetjük.

A vizsgálat során elsőként egy kérdőíves adatfelvételt végeztünk, majd a válaszokat a kérdésekhez hozzárendelve változókat hoztunk létre, majd a STATA statisztikai szoftver segítségével kapcsolatvizsgálatokat végeztünk (Statacorp, 2013). Itt sztochasztikus kapcsolatokat vizsgálatunk két változó között, de volt olyan eset, ahol az ok-okozati összefüggéseket kerestük. A kérdőívre 243 kitöltés érkezett, amely bár elég nagy minta egy lineáris regressziós modell létrehozásához, a szakkollégiumok közötti kitöltés nagyon aránytalan volt, így ezt elvetettük. Ezt kiemelhetjük a dolgozat egyik továbbfejlesztési lehetőségeként.

A kérdőívünk 13 kérdésből állt, amelynek a kitöltési ideje nagyjából 2 percre mérhető. Három demográfiai kérdés szerepelt; a nemre, származási helyre, születési évre vonatkozóan és az utóbbihoz kapcsolódóan egy kérdés, hogy a kitöltő hányadik generációs értelmiségi. Négy további kérdést tettünk fel a szakkollégiumi tagságukhoz és az egyetemi tanulmányaikhoz kapcsolódóan. Majd három Likert-skálás kérdés következett arról, hogy a válaszadó mennyire érzi magát az elit tagjának, ezt mennyire befolyásolja a szakkollégiumi tagsága, majd hogy szerinte mennyire fogja magát 10 év múlva az elit tagjának érezni. Végül pedig egy nyitott kérdést tettünk fel, amelynek a kitöltése opcionális volt. A kérdés azért opcionális, hogy megőrizze a rövid, gyors kitölthetőségét, mégis lehetőséget hagyva annak, aki szívesen értelmezi a kérdéskört.

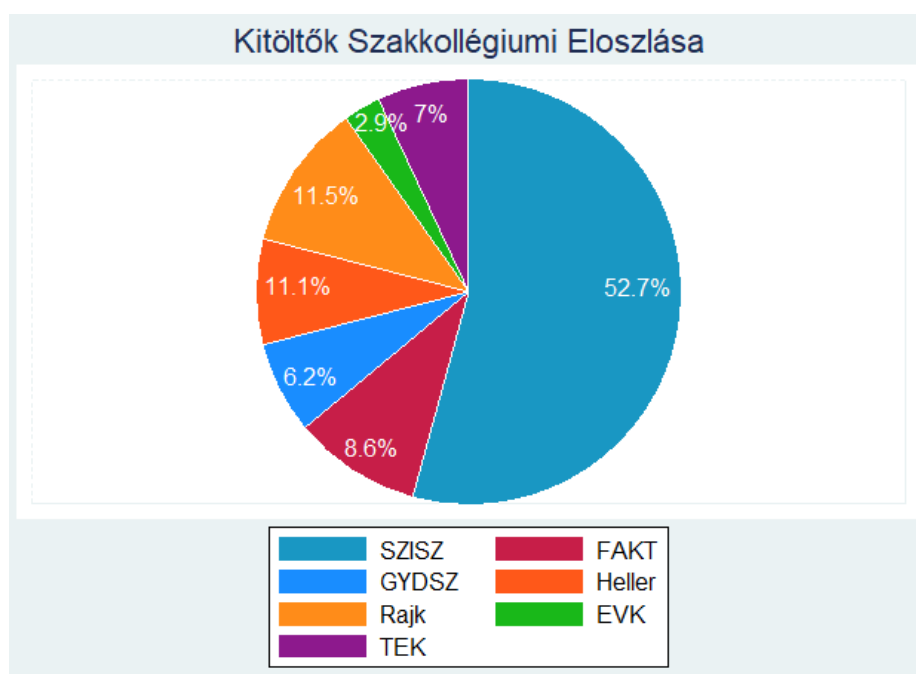
A kvantitatív vizsgálatok mellett egy kvalitatív szövegvizsgálatot végeztünk. A kérdőív utolsó kérdése egy opcionális, nyitott kérdés volt a válaszadók számára, miszerint a válaszadó

számára mi az elit definíciója. Az ide érkező válaszokat elemeztük, és a benne megjelenő megnevezéseket, attitűdöket és az elit fogalmához szorosan kapcsolódó fogalmakat kategorizáltuk, majd ezeket a kategóriákat csoportosítottuk. Az elemzést a Taguette kvalitatív adatelemző szoftver segítségével végeztük, amely a kiemelés módszerét alkalmazza a tematizáláshoz (Rampin et al., 2021). Itt végül 87 értelmezhető választ elemeztünk.

3.1. Minta bemutatása – Szakkollégiumok ismertetése

A mintában csak szakkollégisták szerepeltek. A teljes adatbázist a Függelék Adatbázis fejezete tartalmazza. A megkeresésük személyes kapcsolatokon és a szakkollégiumok vezetőin keresztül zajlott. A kérdőív kidolgozásakor csak a Budapesti Corvinus Egyetemen működő és az egyetem által hivatalosan akkreditált szakkollégiumokat szerettük volna beépíteni, hiszen ide van közvetlen kapcsolati hálónk a SZISZ-es tagságunknak köszönhetően.

Ennek eredményeképpen a hét Corszakos szakkollégium került be a mintába, amelyek mindegyikéből érkezett kitöltés az adatfelvételkor, azonban az arányok eltérőek voltak. Előzetes feltevéseinknek megfelelően legtöbbször a saját szakkollégiumunkból, a SZISZ-ből töltötték ki, összesen 128 ember. Legkevesebben az EVK-ból töltötték ki (7 fő) a többi szakkollégium közül, legtöbbször pedig a Rajkból (28 fő).

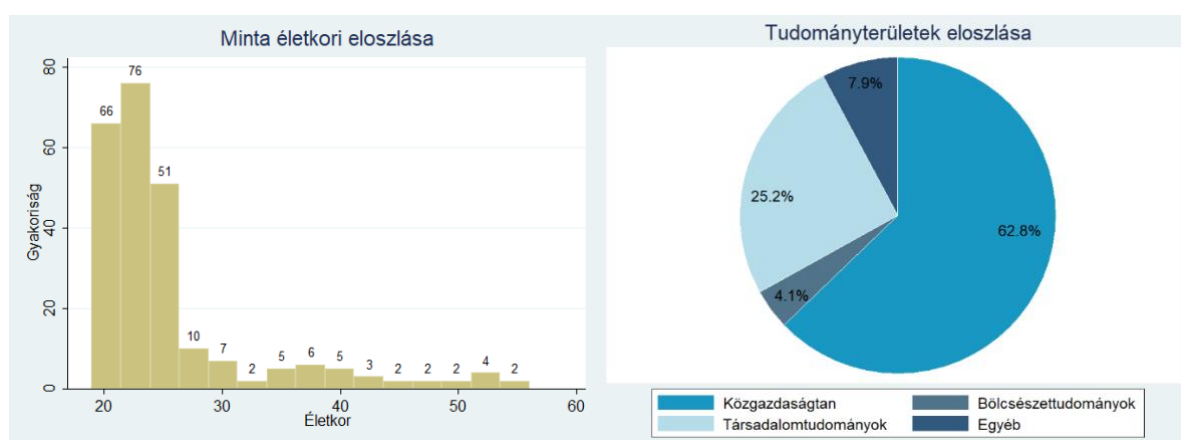

1. kép Kitöltők szakkollégiumi eloszlása

Saját szerkesztés, STATA

3.1.1. Demográfiai jellemzők

A mintában szereplő 243 ember nem reprezentatív a teljes Corszak szervezet tagságára nézve, így az alábbiakban a kutatási minta jellemzése olvasható, nem a teljes populációé. A minta átlagos életkora 25,5 év volt, és nagy volt a szórás a 30 és 56 közötti korosztály eloszlásában. A tudományterületeket nézve a Közgazdaságtan hallgatói voltak a legnagyobb arányban. A közgazdaságtan egyébként klasszikusan a társadalomtudományok kategóriájába tartozik, azonban ismerve a felsőoktatási szakokat szerettük volna ha két kategóriában szerepelnek. Csupán 10 hallgató volt (4.1%) akik bármilyen más területen –mint természettudományok, orvostan vagy jog– tanulnak.

2. kép Tudományterületek eloszlása, Saját szerk.

3. kép Kitöltők életkori eloszlása, Saját szerk.

A válaszadó egyetemére adott válaszok nem adtak meglepő eredményt, hiszen a minta 75%-a a Budapesti Corvinus Egyetem hallgatója. Ennek az oka az, hogy a legtöbb szakkollégiumba csak a Corvinusról lehet jelentkezni, vagy ha máshonnan, akkor is alacsonyabb a többi egyetem aránya. Második helyen az ELTE végzett 16%-al, ebből következik, hogy a kitöltők csupán 9%-a nem az ELTE-re vagy a Corvinusra jár.

Az életkor, a nem, a tudományterület, az egyetem, a származás és az elitérzet között nem találtunk szignifikáns összefüggéseket, tehát a demográfiai változók nem magyarázzák a szakkollégisták besorolását az elit Likert-skáláján.

Érdekes demográfiai adat, hogy a minta csupán 15.64%-a (38 fő) vallja magát első generációs értelmiségnek. Ebből a 38 főből összesen pedig 34 fő vidéki származású. A származás és az értelmiség változó között a kapcsolatvizsgálat során megállapítottuk, hogy szignifikáns ($P=0$) hatása van a két változónak egymásra, a magyarázó erő pedig közepes (Cramer $V=0.34$).

4. Szakkollégisták elit definíció értelmezése

A kérdőívünk végén opcionális kérdésként feltettük a válaszadóinknak, hogy „*Számodra mi az 'elit' definíciója?*”. A 243 kitöltőből 92 fő válaszolt a kérdésre. Az elemzett mintából további 5 elemet kivettünk, amelyek nem a kérdésre válaszoltak, hanem a kutatáshoz fűződő megjegyzések, illetve nem értelmezhető gondolatok voltak. Az összesen 87 válaszból 11 kategóriát értelmeztünk, amelyet további 4 csoportba osztottunk, amelyet a 1. táblázat ábrázol.

Csoportosítások	Kategóriák	Előfordulás
elit csoport megnevezése	politikai	9
	kulturális	23
	gazdasági/pénzügyi	37
	értelmiség	42
elit csoport megítélése	pozitív	4
	negatív	6
elit csoport jellemzői	társadalom felső rétege	11
	privilegizált	9
	befolyásos	24
	zárt réteg	4
elit csoport erőforrásai	tőkéek	24

1. táblázat Elit definíciók értelmezése, Saját szerkesztés

A táblázat a szavak előfordulását ismerteti, nem a válaszadók számát, hiszen többen közelítették meg a definíciót különböző aspektusokból egy válasz során. „*Egy felső kvantilis, életminőség, jövedelem és tudás szempontjából*” ahogy az egyik válaszadó fogalmaz. Ebben például szerepelt a gazdasági/pénzügyi és az értelmiségi elit megnevezése, valamint a „társadalom felső rétege” jellemző is. De volt olyan is, aki a szakirodalommal teljes egybehangzó definíciót írt: „*A társadalom azon része, amelyik pénzügyi, kulturális és társadalmi tőkéjén keresztül aktív hatást gyakorol a társadalom mindennapjaira.*”

4.1. Elit csoport megnevezése

Az első csoport, amelyet a válaszok alapján azonosítottunk arra vonatkozott, hogy hogyan nevezte meg az elit csoportot, illetve melyik elit típusra utalt a válaszadó. Ahogyan a 2.1. fejezetben ismertettük általában három kategóriába szokták sorolni az elitet: gazdasági, kulturális/értelmiségi és politikai elit. Az értelmiségi és a kulturális elit sokszor egymás

szinonimájaként szerepel a szakirodalomban (Kristóf, 2014), azonban jelen esetben a szakkollégiumhoz kapcsolódóan annyira fontos tényezőnek láttuk az értelmiségi elit fogalmát, hogy inkább négy kategóriát hoztunk létre a csoportosításon belül. Összesen 109 alkalommal fordult elő, hogy valamely jelzőt használták az elitre, amely alapján a szakirodalom is megkülönbözteti őket.

A kategóriák érdekessége, hogy az *értelmiség* és ahhoz kapcsolódó jelzők szerepeltek a legtöbbször. Minden tudástöbbletet, képzettséget, szaktudást illetve tájékozottságot, tanultságot leíró jelzőt ebbe a kategóriába soroltunk. Többször kiemelték a (felső)oktatás és a tudomány fontosságát, valamint az intellektuális és szellemi előnyöket, amivel az értelmiségiek rendelkeznek.

Második legtöbbször a *gazdasági/pénzügyi* kategória jelent meg. Ennek az érdekessége az, hogy a kérdőívben kiemeltük az elithez tartozás mérésekor, hogy ne feltétlen gazdasági szempontból értelmezzék az elitet, hiszen akkor jóval nagyobb mértékűnek feltételeztük a negatív irányú besorolást a Likert-skálán. A megjegyzés ellenére azonban a nyitott kérdéskor sokan gazdasági szempontból közelítették meg az értelmezést. Minden olyan választ, ami a jó anyagi helyzetre, gazdasági tőkére, felhalmozott pénzügyi tőkére vagy nagy vagyponra utalt ebbe a kategóriába soroltunk.

Huszonhárom alkalommal jelent meg a *kulturális elit* kategóriája, ahova besoroltunk minden műveltséggel, kultúrával, irodalommal és színházzal kapcsolatos hozzászólást. Többször is felmerült a kulturális elit irányító szerepe a közvéleményre, valamint több alkalommal összefolyt a tudományos szóval is. Mi jelen esetben szándékosan választottuk szét tudományos és értelmiségi fogalmakhoz kapcsolódó szavakat egy külön kategóriába, hiszen a szakkollégisták vizsgálatakor a szakirodalom alapján egyértelműen a legfontosabbnak az értelmiségi elit kategóriát láttuk.

A legkevesebben pedig a *politikai elitet* nevezték meg, bár fontos megjegyezni, hogy itt egészen konkrét eseteket is megneveztek az elmúlt évek politikai eseményeiből vagy befolyásos személyeiből (pl.: Rogán Antal).

4.2. Elit csoport megítélése

Az elit csoportok megítélés kategóriába csak azokat az eseteket soroltuk, amikor a válaszadók kifejezetten pozitív vagy negatív hangvétellel nyilatkozott az elitről. Az elit csoportok megítélése kapcsán jellemző, hogy a gazdasági elit esik a legnegatívabb megítélés alá, de általánosan elmondható, hogy az emberek ritkán elégedettek az „elitjükkel” (Kristóf, 2020).

Esetünkben hat negatív jelzővel szemben négy pozitív jelző áll. Összesen tehát tíz alkalommal fordult elő, hogy egy válaszadó az elitet véleményezte, ez azonban nem meglepő, tekintve, hogy a kérdés inkább a definiálásra vonatkozott. A negatív kategóriába soroltunk be minden pejoratív, negatív töltetű megjegyzést, illetve kritikát. Pozitívan főként abban a kontextusban nyilatkoztak a válaszadók, hogy az elit nagy mértékben hozzájárul a társadalom fejlődéséhez, értelmesen gondolkodik és formálja a közegét.

4.3. Elit csoport jellemzői

Ebbe a csoportba soroltuk azokat a kategóriákat, amelyek főként az elit tulajdonságaira, viselkedésmagatartásaira vonatkoztak, az idesorolt szavak pedig általában melléknevek, jelzők. A kategóriákat a 2.2.-es fejezetben ismertetett elit tulajdonságok alapján hoztuk létre, miszerint az elit a társadalom felső rétege, privilegizált és befolyással bír (Kristóf, 2011, 2014; Bourdieu, 1972). Ezt kiegészítettük a válaszadók által sokszor megemlített zárt, nehéz belépési küszöbvel rendelkező jelzőkkel.

Elsőként a *társadalom felső rétege* kategóriát hoztuk létre, amely összesen 8 alkalommal szerepelt. Ide soroltuk azokat, ahol százalékokban, arányokban vagy kvantilisokban írták le, hogy az elit a társadalom felső rétege. A következő kategóriába azokat a jellemzőket tettük, amelyek arra utaltak, hogy az elit mennyire *privilegizált*, kiváltságos vagy akár valamilyen erőforrásban kiemelkedő csoport. A legkevesebbszer említett jelző is az egész elit csoportra vonatkozott, miszerint nagyon *zárt*, és nehéz a belépés, bekerülés.

A legtöbbször a *befolyásos* jelző került elő a válaszadók által írt jellemzők közül. A befolyás egy fontos tényezője az elit definícióknak. A befolyásosságot többféleképpen említették a válaszadók. Volt, aki azt emelte ki, hogy befolyásolási képességgel bíró csoport, de volt olyan aki szerint az elit „A társadalom azon tagjai, akik saját döntéseikkel leginkább befolyásolják a társadalom többi tagjának sorsát.”.

4.4. Elit csoport erőforrásai

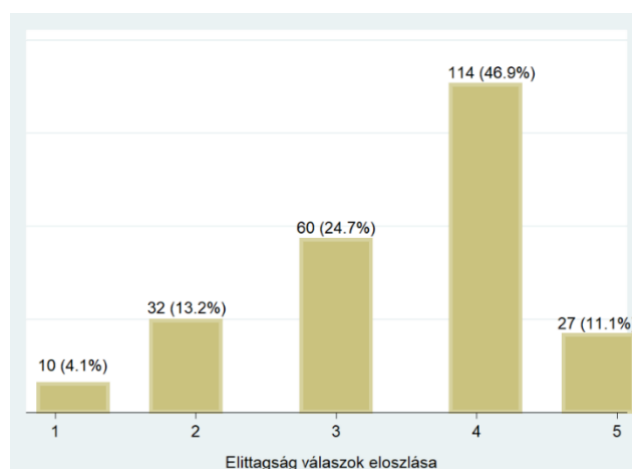
Az elit csoport erőforrásait huszonnégy alkalommal belefoglalták a definícióba a válaszadók. Bourdieu (1972) nyomán megjelent a kapcsolati tőke, gazdasági tőke és kulturális tőke fogalma is. Ebben a kategóriába soroltunk minden olyan megjegyzést, ami valamilyen fajta tőkefelhasználásra utalt. Ahogy az egyik válaszadónk is kiemelte a tőkék átválthatóak egymásra és vannak átjárások emiatt elitcsoportok között. Legtöbbször a kapcsolati tőkét emelték ki, mint fontos erőforrást és feltételét az elithez való tartozásnak.

5. Szakkollégisták elithez tartozása

Kutatásunk során arra a kérdésre kerestük a választ, hogy mennyire tartoznak a szakkollégisták az elithez. Ezt a szakirodalmi bemutatás és a szöveges válaszok kvalitatív elemzése után egy kvantitatív statisztika követi ebben a fejezetben. Elsőként a kérdőívben szereplő három Likert-skála eredményeit ismertetjük különböző szempontokból, majd a többi demográfiai változók erejét mutatjuk be. A fejezet egészében bármilyen szakkollégiumok közötti vizsgálat eredménye nem reprezentatív, csupán elemzés, hiszen nagyon alacsony elemszám figyelhető meg a SZISZ-en kívüli intézmények esetén.

5.1. Jelenlegi elitbesorolás

A kérdőíves adatfelmérésünkben egy 1-től 5-ig terjedő skálán – ahol az 1 *Egyáltalán nem* az 5 pedig a *Teljes mértékben* jelentette – kérdeztük meg a kitöltőket, hogy mennyire érzik magukat az elit tagjának. A 243 kitöltő válaszáinak a számtani átlaga 3.47, a középső érték, azaz a medián pedig 4. A leggyakrabban előforduló elem a módusz, amely jelen esetben a 4-es érték, amelyet 114-en jelöltek, tehát a minta majdnem fele.

4. kép *Elitagság* válaszok eloszlása

Saját szerkesztés, STATA

Így elmondható, hogy a kitöltő szakkollégisták inkább érzik magukat az (általuk értelmezett) elit tagjának, mint nem. Az értelmezést igyekeztünk szabadon hagyni és nem definiálni, azonban kiemeltük, hogy ne gazdasági szempontból értelmezzék a kérdést. Ennek az oka, hogy akkor főként vagyoni alapon sorolták volna be magukat, amely biztosan negatív irányba torzított volna egy egyetemista korú kitöltőt, aki még általában nem rendelkezik stabil jövedelemmel.

Az változó általános vizsgálata után kíváncsiak voltunk, hogy mennyire erős a kapcsolat a szakkollégium tagság változójával. Megállapítottuk, hogy a két változó között van szignifikáns kapcsolat ($P=0.00$), azonban az erőssége gyenge (Cramer $V=0.29$). Ezután szakkollégiumonként megvizsgáltuk az átlagot, a módozt és a mediánt, amelyet a 2. táblázat szemléltet.

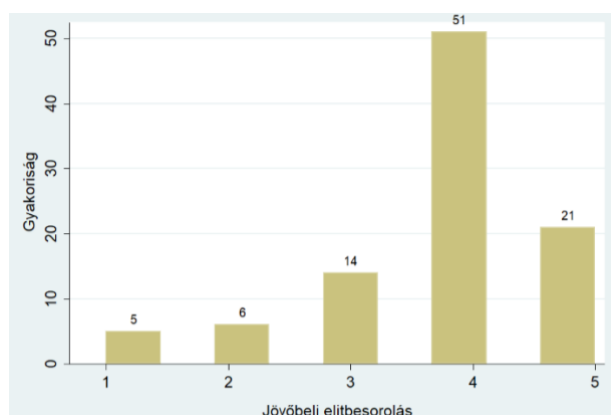
	ÖSSZ	SZISZ	FAKT	GYDSZ	Heller	Rajk	EVK	TEK
Elemsszám	243	127	21	15	27	28	7	17
Átlag	3.47	3.65	3.23	3.26	3.41	3.57	4.14	2.29
Módoosz	4	4	4	3	4	4	4	1
Medián	4	4	4	3	4	4	4	2
P érték		0.000						
Cramer's V		0.290						

2. táblázat Elittagság eltérése szakkollégiumok szerint, Saját szerkesztés

A legalacsonyabb átlagot a TEK (2.29) kitöltői között kaptuk, a legmagasabbat az EVK (4.14) kitöltői között, azonban főként az utóbbi az alacsony elemsszám miatt nem tekinthető reprezentatívna, sem összehasonlíthatóna a többi intézménnyel.

5.2. Jövöbeli besorolás

A következő kapcsolat, amelyre kíváncsiak voltunk, hogy mennyire befolyásolja az, hogy a válaszadó tíz év múlva mennyire fogja magát az elitbe érezni, jelenleg hova sorolja magát a skálán. A válaszok eloszla a következőképpen nézett ki.

5. kép Jövöbeli elitbesorolás válaszok eloszla

Saját szerkesztés, STATA

Tehát az jelenlegi besorolást tekintettük a független, a tíz év múlva pedig a függő változónak. Mivel két ordinális változó közötti kapcsolatra voltunk kíváncsiak, ezért a Somer's D együtthatót számoltuk ki, amely a legtöbbet használt mérési együttható a Likert-skálás változók közötti erősség vizsgálatára (Papp, 2021). Az eredmények alapján a GYDSZ és az EVK nem szignifikánsak, azonban az öt másik szakkollégium P értéke kisebb mint 0.05, tehát kimutatható az összefüggés.

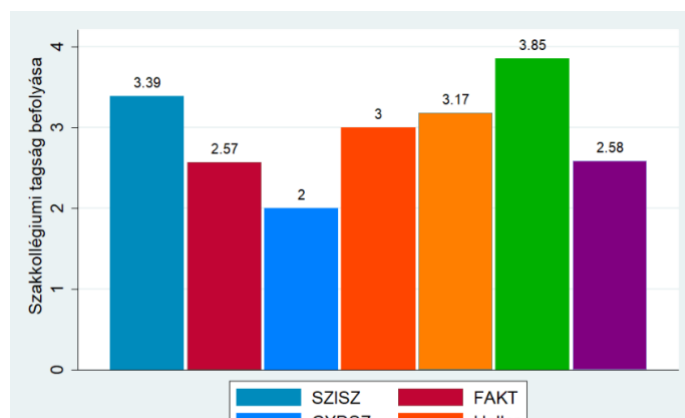
	P érték	Somer's D együttható
SZISZ	0.00*	0.65
FAKT	0.00*	0.67
GYDSZ	0.95	0.01
Heller	0.012*	0.44
Rajk	0.00*	0.49
EVK	0.08	0.5
TEK	0.00*	0.75

3. táblázat Elittagság és a jövőbeli besorolás kapcsolata, Saját szerkesztés

Az együtthatók mind pozitív irányúak, tehát megállapíthatjuk, hogy minél magasabb értékre jósolja valaki az elittagságát tíz év múlva, annál magasabbra értékeli a jelenlegi elit tagságát. Az együttható értéke a TEK, a FAKT és a SZISZ esetében a legerősebb, tehát ők jósolnak legtöbbször pozitívabban, mint a jelenlegi státuszuk.

5.3. Szakkollégium mint befolyásoló tényező

Miután a kitöltők besorolták magukat az általuk értelmezett elit definíció szerinti Likert-skálán, megkérdeztük őket, hogy az erre adott válaszukat mennyiben befolyásolta a szakkollégiumi tagságuk. Tehát azt, hogy mennyire érzik magukat elitnek, mennyiben köszönhető a

6. kép Szakkollégiumi tagság befolyásának összehasonlítása

Saját szerkesztés, STATA

szakkollégiumi tagságuknak. Összszakkollégiumi szinten a leggyakrabban előforduló elem, azaz a változó módusza a 4-es érték volt, ezt a minta 30%-a válaszolta. A medián a 3-as érték lett, az átlag pedig 3.12 a 243 válaszadó eredményei alapján.

Mivel a kérdés már feltevési módjában ok-okozati kapcsolatot feltételez ezért nem vizsgáltuk a két változó együttjárását, csupán kíváncsiak voltunk, hogy szakkollégiumok között mennyire tér el erre a skálára adott válaszok átlaga. A Cramer V mutató vizsgálatakor megállapítottuk, hogy 19.8%-ban magyarázza a szakkollégiumi tagság jelentőségét az, hogy ki melyik intézmény tagja.

5.4. Végzettség és aktív tagság

Mivel a mintánk több mint felét (52.7%) a SZISZ tagsága adta ezért relevánsnak éreztük a kollégiumon belül a tagság összehasonlítását státuszuk mentén. A könnyebb elemezhetőség érdekében létrehoztunk egy kétértékű változót, ahol az egyik érték az aktív tagság, a másik pedig a szenior, volt tagok és végzettek összevont csoportja.

A leíró statisztikai elemzések során számottevő különbségeket nem találtunk, hiszen a módusz, medián és szinte az átlag is megegyezik a jelenlegi elit tagság besorolásnál. Ezek szerint a végzettségi kritérium teljesítésével és az alumniba belépéssel nem növekszik az egyén elithez tartozási érzete.

	Aktív	Nem aktív
Elemszám	65	62
Jelenlegi elit besorolás		
Módusz	4	4
Medián	4	4
Átlag	3.70	3.59
Szakkollégium befolyása		
P érték	0.21	0.002*
R ²	0.02	0.15
Regressziós együttható	-0.12	0.27
Tíz év múlva érték		
P érték	0.00*	0.00*
R ²	0.35	0.75
Regressziós együttható	0.67	0.82

4. táblázat Aktív és nem aktív tagság összehasonlítása, Saját szerkesztés

Azonban a leíró statisztikán túl szeretnénk volna megnézni a két csoport közötti különbséget bizonyos változók vizsgálatakor, ezért regressziós diagnosztikát alkalmaztunk, ahol a függő változó az elittagsági besorolás volt. A szakkollégium tagság, mint befolyásoló tényező szignifikánsan ($P < 0.05$) magyarázza a jelenlegi elit besorolás varianciáját a Nem aktív csoport esetében, azonban nem szignifikáns az Aktív tagságnál. A modell (ami jelenleg egy magyarázó változóból áll) 15%-ban magyarázza a függő változó varianciáját. A végzett csoport esetén az elittagsági besorolás skáláján 1 egységnyi emelés átlagosan 0.27 egységnyi emelkedést eredményez a szakkollégiumi befolyás skáláján. Megállapíthatjuk, hogy bár gyenge magyarázó erővel, de az elemzés alapján a végzetek számára fontosabb tényező szakkollégiumi tagságuk mikor a saját elit tagságukról gondolkodnak, mint az aktív tagság számára. Vagyis az alumni számára fontosabb a szakkollégiumi identitásuk az elit identifikációjukkor, mint az aktívak számára, amely fakadhat a munkaerőpiaci tapasztalatok és sikerek okozta eltérések miatt. Ez a dolgozat esetleges továbbfejlesztési lehetősége lehet.

A tíz év múlva értéket mutató változó mindkét csoport esetében szignifikánsan magyarázza a válaszadók elittagsági besorolásának varianciáját. A magyarázó erő és a regressziós együttható azonban a végzetek esetében jóval magasabb. A jelenlegi 1-től 5-ig terjedő elithez tartozást mérő Likert-skálán az értékek 1 egységgel növekedésekor az aktívak esetében 0.67, míg a végzetek esetében 0.82 egységnyi emelkedik az, hogy 10 év múlva hol látják magukat ezen a skálán.

6. Módszertani önreflexió, limitációk és továbbfejlesztési lehetőségek

A kutatás feltáró jellegű pilot kutatás, amely előkészítéseként szolgálhat egy későbbi teljeskörű mintavétellel ellátott kutatásnak. A dolgozatnak nem célja a reprezentativitás, pusztán elemző jelleggel készült és becslést ad a populáció tulajdonságaira. A reprezentatív minta ebben az esetben szinte egyenlő kellett volna, hogy legyen a teljes Corszakos szakkollégiumi populációval. Informális tudásunk szerint nagyjából 350 főre tehető jelenleg a Corszak aktív szakkollégistáinak a száma, az alumni tagságé pedig ennek a sokszorosa. Jelenleg 153 főt sikerült elérnünk az összes kollégium aktív tagságából. A teljeskörű adatfelvétel hiánya a dolgozat egyik limitációja.

Továbbá nem csak a teljeskörű populáció hiánya okozott problémát, hanem arányaiban néhány szakkollégium képviselőinek a száma nagyon alacsony volt. Az EVK és a GYDSZ alacsony kitöltési aránya főként a személyes kapcsolatok általi megkeresések hiányának

tudható be. A kitöltési arányokat ezenfelül magyarázhatta az is, hogy egyáltalán a téma mennyire érdekli az adott közösség tagjait.

A kérdőív kvantitatív elemzés szempontjából megfelelőnek bizonyult. Regressziós modell építése céljából több magas mérési szintű változóra lett volna szükség, illetve nagyobb mintára. A multikollinearitás elkerülése érdekében a szorosan együtt járó változók –mint például a jelenlegi és a tíz év múlvi elitbesorolás– eltávolítását a modellből vagy összevonását érdemes megfontolni. Ezenfelül a kérdőív szubjektív értelmezések mentén kívánta az elit szó definiálását és az önbesorolást a Likert-skálán, amely torzíthatja az értékeket. Tehát lehet valakinek az elit szó X-t jelent, valakinek Y-t, egy harmadik félnek pedig X+Y-t, ahogy ezt az utolsó kérdés válaszainál láthattuk is. Így az eredmények nem a szakirodalmilag megalapozott meghatározás szerint értelmezhetőek, hanem főként a mintában szereplő szakkollégisták attitűdjeiként.

A kvalitatív elemzés nem volt a kérdőív fő célja, ezt inkább a mintavétel utáni eredmények láttán szerettük volna elvégezni. A kérdőív gyors kitölthetősége érdekében –amely valószínűleg növelte a minta elemszámát– nem tettük kötelezővé a nyitott kérdést, amely az elit definíciókra vonatkozott, emiatt viszont csak 92 válasz érkezett erre a kérdésre. Későbbiekben érdemes több időt hagyni a kitöltésre és több személyes megkereséssel növelni a minta elemszámát, a kitöltési idő pedig így növekedhet egy kötelezően kifejtős kérdéssel.

A dolgozat korábban említett limitációin túl természetesen fontos megemlíteni, hogy saját Corvinusos szakkollégiumi voltunk miatt csak a Corszak intézményeit vontuk be a mintába, azonban számos másik szakkollégium található az országban más egyetemekről és tudományterületekről, akiket érdemes lenne bevonni a kutatásba.

7. Összefoglalás

A szakkollégiumokra többször utalnak úgy, mint (értelmiségi) elitet képző intézményekre (Forray, 2016). Kutatásunk megalapozásához elsőként elméleti áttekintést végeztünk, amelyben megnéztük az értelmiségi elit és a szakkollégiumok szakirodalmát. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a szakkollégiumok szorosan kapcsolódnak az értelmiségi elithez. Ennek nyomán a dolgozat arra a kérdésre kereste a választ, hogy a szakkollégisták mennyire sorolják magukat az elithez és definíció szintjén hogyan értelmezik azt.

Az első kérdésre, hogy mennyire érzik magukat a szakkollégisták az elit tagjának egy kérdőíves felmérést végeztünk, amelyet kvantitatív módon elemeztünk. Itt főként kimutatásokat és sztochasztikus kapcsolatvizsgálatokat végeztünk, amelyek leírást adnak a változók közötti kapcsolatokról. Elmondható, hogy a jelenlegi Corvinusos szakkollégiumok mintában szereplő tagjai leggyakrabban egy 1-től 5-ig terjedő skálán a 4-es értékre sorolják be magukat. Tehát megállapíthatjuk, hogy a szakkollégisták inkább az elithez tartozónak érzik magukat, mint nem. A szakkollégiumok összehasonlításakor az átlagot, a móduzt és a medián tekintve is a TEK értékei a legalacsonyabbak. Majd azt vizsgálva, hogy a válaszadók jelenlegi elitbesorolása mennyire befolyásolja azt, hogy tíz év múlva hova sorolja magát, pozitív irányú tendenciát mutat. Tehát elmondható, hogy a jelenben minél inkább az elit tagjának tartja magát, annál inkább azt jósolja, hogy 10 év múlva is az lesz. A szakkollégium, mint befolyásoló tényező pedig közepes erősségű magyarázó erővel bír a jelenlegi elittagsági besorolásra. A SZISZ jelenlegi aktív és nem aktív tagságát összehasonlítva pedig megállapítottuk, hogy a nem aktívak (végzetek) esetében szignifikáns befolyással bír az elittagsági besorolásra a szakkollégiumi tagság változó, míg az aktívak esetében nem. Tehát megállapítható, hogy az alumni számára jóval fontosabb tényező a szakkollégiumi tagságuk az elit identifikációjuk során, mint a fiatalabbak számára. Emellett levontuk azt a konklúziót is, hogy a végzetek tíz év múlva jobb pozícióban látják magukat, mint az aktívak.

A második kérdésre, miszerint hogyan definiálnák a szakkollégisták az elitet egy kvalitatív szövegelemzést végeztünk, ahol az általunk felállított tizenegy kategória előfordulását vizsgáltuk. Itt arra a konklúzióra jutottunk, hogy a szakkollégisták főként az értelmiségi elit szemszögéből közelítik meg az elit definícióját, másodikként pedig gazdasági/pénzügyi szempontból. Továbbá kevesen ítélték meg az elitet negatív vagy pozitív módon. Az elit jellemzésekor pedig a befolyásosságot írták a leggyakrabban a nyitott kérdésre.

Összességében elmondható, hogy a szakkollégisták elittel kapcsolatos attiűdjeinek a vizsgálata eltérő eredményeket hordoz a szakkollégiumok között, valamint az aktív és a nem

aktív tagság között is. A dolgozat nem hordoz reprezentatív eredményeket a szakkollégiumi populációra, csak a mintában szereplő 243 kitöltő válaszait elemzi. Az esetleges továbbfejlesztési lehetőségek között említhető a Corszacos minta bővítése, valamint az adatfelmérés kibővítése más egyetemek szakkollégiumaival.

Felhasznált irodalom

Béres, M., és Kovách, D. (2022). *A Széchenyi-tényező*. Elérhető: <https://tinyurl.com/p2394uwk>

Utolsó megtekintés dátuma: 2022.12.04.

Bocsi, V. (2022). *Értelmiségképzés és felsőoktatás*. Belvedere Meridionale.

https://www.researchgate.net/publication/360354872_Ertelmisegkepzes_es_felsooktatas

Bourdieu, P. (1998). *Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke*. Megjelent Lengyel és Z.

Szántó (Szerk.), Tőkefajták. A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája. Aula.

Budapesti Corvinus Egyetem, Szakkollégiumok, Elérhető: [https://www.uni-](https://www.uni-corvinus.hu/fooldal/elet-a-corvinuson/szakkollegiumok/)

[corvinus.hu/fooldal/elet-a-corvinuson/szakkollegiumok/](https://www.uni-corvinus.hu/fooldal/elet-a-corvinuson/szakkollegiumok/) Utolsó megtekintés dátuma:

2022.12.04.

Delican, M. (2000). *Elite theories of pareto, mosca and michels*. I. Journal of Social Policy

Conferences. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/9789>

Demeter, E. (2012). *Szakkollégiumok, a tehetség közege*. Felsőoktatási Műhely, 4, 53–72.

https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/felsooktatasimuhely/FeMu/2012_4/Felsooktatasi_Muhely_2012_4_53-72.pdf

Engelbrecht A., (2021). *Corszak: minden, amit a corvinusos szakkollégiumok új együttműködéséről tudni érdemes*, Közgazdász Online, Szeptember 20., Elérhető:

https://corvinusonline.blog.hu/2021/09/20/corszak_minden_amit_a_corvinusos_szakkollegiumok_uj_egyuttmukodeserol_tudni_erdemes Utolsó megtekintés: 2022.12.04.

Fényes, H., és Szabó, I. (Szerk.). (2014). *Campus-lét a Debreceni Egyetemen:*

Ifjúságszociológiai tanulmányok. Dupress. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=617634>

Forray R., K. (2016). *Tehetseggondozás a felsőoktatásban*. 25 (3), 311–317.

<http://real.mtak.hu/id/eprint/12008>

Heller Farkas Szakkollégium, Heller CSR, Elérhető: <http://heller.uni-corvinus.hu/heller-csr/>

Utolsó megtekintés dátuma: 2022.12.04.

Kovách, I., Csité, A., Csurgó, B., Kelemen, E., Kristóf, L., Megyesi, B., és Nagy, I. (2011). *A gazdasági és kulturális elitek vizsgálata 2007*. <http://real.mtak.hu/id/eprint/12498>

Kovách, I., Csurgó, B., és Kristóf, L. (2011). *A magyar politikai elit 2009*.

Kristóf, L. (2011). *Politikai nézetek és reputáció az értelmiségi elitben*. Politikatudományi Szemle, 20 (2), 83–105.

Kristóf, L. (2014). *Véleményformálók. Hírnév és tekintély az értelmiségi elitben*. L'Harmattan - MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont.

Kristóf, L. (2019). *Szelekció, defenzivitás, pozicionalitás.: Az elit, mint nehezen elérhető társadalmi csoport kutatásának módszertani problémáiról*. Politikatudományi szemle, 28(2), 37–58. <https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2019.2.37>

Kristóf, L. (2020). *Privatizátorok és nemzeti nagytőkések. A vagyonos elit megítélése a rendszerváltás utáni Magyarországon*. Korall: társadalomtörténeti folyóirat, (81), 178–193.

Lengyel, G. (2014). *A magyar gazdasági elit képzettsége nemzetközi összehasonlításban*. Megjelent T. Nagy és Z. Veroszta (Szerk.), A felsőoktatás kutatása. Gondolat Kiadó. 103–114.

Papp, I. (2012). *Tehetséggondozó intézmények a magyar felsőoktatás történetében*. Felsőoktatási Műhely, 4, 27–36.

Papp, Zs. (2021). *Variancia-analízis*. Szociológia 3. | kvantitatív módszertan. Nem publikált. <https://tinyurl.com/2ejhzipzm>

Rampin et al., (2021). *Taguette: open-source qualitative data analysis*. Journal of Open Source Software, 6(68), 3522, <https://doi.org/10.21105/joss.03522>

Sik, E. (2001). *Acélhálóban-Adalék a kapcsolati tőke működésének megismeréséhez*. Szociológiai Szemle, 3, 64–77.

StataCorp. 2013. *Stata Statistical Software: Release 13*. College Station, TX: StataCorp LP.

- Stumpf, I. (2016). *Polgár és jogállam. Egy szakkollégiumi generáció metamorfózisa*. Megjelent G. Morcsányi, A magyar polgár, TÁRKI Magvető Kiadó. 311–320.
- Szapor, J. (é. n.). *NÉKOSZ -Rólunk*. <http://www.nekosz.hu/hu/rolunk>
- Szécsényi, A. (2021). Szakkollégiumok az egyetemen. In. Szécsényi A., és Zsidi V. (Szerk.). (2021). *A Budapesti Corvinus Egyetem és elődintézményei története a kezdetektől 2020-ig*. Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789634546740>
- Takács, K. (1998). *Az elit szociológiai fogalmáról*. Szociológiai Szemle, 8 (1), 139–148.

Függelék

1. Kérdőív:

Szakkollégiumi Elitszociológia kutatás

Kedves Szakkollégisták!

X és Y vagyunk a SZISZ aktív tagjai. Jelenleg Elitszociológia kurzus kapcsán végzünk kutatást arról, hogy mennyire érzik magukat a szakkollégiumi mozgalom tagjai az 'elit' tagjának. Az elit szó értelmezését rátok bízuk, de ne feltétlenül gazdasági értelemben gondoljatok rá.

Nagyon hálásak vagyunk, ha szántok erre 2 percet! Ha kíváncsiak vagytok az eredményekre szívesen megosztjuk veletek, ha az alábbi email címek egyikére írtok egy üzenetet!

Nagy köszönettel,

X és Y

Nemed:

- Nő
- Férfi
- Egyéb

Születési éved: (teljes évszám, pl. 1998)

Melyik szakkollégium tagja vagy?

- EVK
- FAKT
- GYDSZ
- Heller
- Rajk
- SZISZ
- TEK

Melyik évben nyertél felvételt a szakkollégiumodba? (teljes évszám, pl. 2019)

Milyen státuszban vagy jelenleg a szakkollégiumodban?

- Aktív tag
- Szenior
- Végzett/Alumni
- Egyéb:

Melyik egyetemre jársz/jártál alapszakon?

- Corvinus
- BGE

- BME
- ELTE
- Károli
- Pázmány
- Egyéb:

Melyik tudományterületen tanulsz/tanultál?

- Közgazdaságtan
- Bölcsészettudományok
- Társadalomtudományok
- Mérnök
- Informatika
- Természettudományok
- Orvostudomány
- Egyéb:

Honnan származol?

- Budapest
- Budapesti agglomeráció
- Nagyváros/megyeszékhely
- Kisváros/falu

Hányadik generációs értelmiségi vagy?

- Első
- Másod
- Harmad
- Sokadik

Egy 1-től 5-ig terjedő skálán mennyire érzed magad az elit tagjának? (Az elitet saját definíciód szerint értelmezd, de ne gazdasági szempontból.)

1 – Egyáltalán nem

5 – Teljes mértékben

Az előző kérdésre adott válaszodat mennyire befolyásolja a szakkollégiumi tagságod?

1- Egyáltalán nem

5- Teljes mértékben

Szerinted 10 év múlva mennyire leszel az elit tagja 1-5-ig terjedő skálán?

1- Egyáltalán nem

5- Teljes mértékben

Számodra mi az 'elit' definíciója? (Opcionális)

2. Adatbázis

Adatbázis online elérhető:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/11zLYMdQNXk9zFrvo09gUPU5h7BhZJZPpRcaf9ulxiiI/edit?usp=sharing>